

Mala privreda na općini Đurđevac

Uvod

Društvena opredjeljenja u našoj zemlji, posebno ona u posljednje vrijeme, očito naglašavaju da je mala privreda integralni dio samoupravnog udruženog rada te trajna potreba društvene zajednice. Dakako, da je stupanj razvoja tog dijela privrede uvjetovan ukupnom privrednom strukturom, pa je i mala privreda znatnije razvijena tamo gdje je stupanj privrednog razvoja na višem nivou.

Praksa je pokazala da nema racionalnog i efikasnog razvoja krupne industrije, pa i drugih privrednih djelatnosti, bez neprestane podjele rada, specijalizacije i kooperacije kako unutar same industrije tako i izvan nje. Prema tome je nužnost postojanja manjih specijaliziranih kapaciteta čiji proizvodni programi dopunjuju proizvodnju velikih ili srednjih kapaciteta, ili su čak i sastavni dio cjeline programa tih organizacija udruženog rada. Prema tome mala privreda je u značajnom obujmu komplementarna velikoj privredi, pri čemu treba imati u vidu da mala privreda ima i samostalnu funkciju, naročito na području različitih usluga, kao i u proizvodnji roba neposredno za tuzemno i inozemno tržište.

Još uvijek nedovoljno naglašena ovisnost velikih organizacija udruženog rada od male privrede svakako bi se trebala jače ogledati u nabavci mnogobrojnih dijelova manjih serija koji su neophodni za kompletiranje osnovnih proizvoda velike privrede s obzirom da je ovakova proizvodnja za velike sisteme uglavnom nerentabilna, pa takvi sistemi radije pribjegavaju uvozu nego kooperaciji s malom privredom u zemlji ili ponekad i u okviru svoje općine.

Definiranje male privrede vrlo je teško zbog težine utvrđivanja granice između male i velike privrede budući da je mala privreda integralni dio ukupne privrede, pa je ta definicija uglavnom stvar društvene konvencije. Važeća definicija utvrđena je Društvenim dogovorom o osnovama zajedničkog djelovanja u provođenju politike razvoja male privrede u SFRJ. Iako su u Dugoročnom programu ekonomske stabilizacije predložene odgovarajuće izmjene o statusu male privrede, za sada još nema »čvrstog« statusa, ali se očekuje da će se, što se toga tiče, iskristalizirati društvena opredjeljenja o maloj privredi i podesiti odgovarajuća regulativa u cilju bržeg i kvalitetnijeg razvoja male privrede, a time i privrede u cjelini.

U tome je veoma bitno da pod pojmom mala privreda treba podrazumijevati i odgovarajuće organizacije udruženog rada, pretežno one koje obavljaju zanatske usluge i opravke, poslovne zajednice i drugi oblici udruživanja male privrede, ugovorne organizacije udruženog rada, zanatske i druge zadruge (osim poljoprivrednih), te djelatnosti koje obavljaju radni ljudi osobnim radom, sredstvima u vlasništvu građana u

oblasti zanatstva, trgovine, ugostiteljstva i turizma, prijevoznitva i drugih privrednih djelatnosti.

Na području općine Đurđevac, u skladu s važećom definicijom, u djelatnosti male privrede djelovale su u 1986. godini četiri organizacije društvenog sektora, od čega tri zadruge, te nešto više od 420 samostalnih radnji (uključeni i autoprijevoznici i usluge polj. mehanizacijom) u privatnom sektoru.

»Zaštitni pogon« (drvena galanterija) imao je u 1986. godini status »u osnivanju« (zapošljava stotinjak radnika) zbog čega u ovom radu nisu prikazani ekonomsko-financijski rezultati tog pogona.

Društveni sektor

U djelokrugu društvenog sektora male privrede već duže vrijeme djeluju OOUR-i TEHNIČKO ODRŽAVANJE (»Bilokalnik«) Đurđevac, »BUDUĆNOST« KROJAČKA ZADRUGA Đurđevac, »ĐURĐEVAC« AUTOPRIJEVOZNIČKA ZADRUGA Đurđevac i OBRTNIČKA ZANATSKO PROIZVODNA – PROMETNA ZADRUGA Đurđevac, te kraće vrijeme ZAŠTITNI POGON (»Bilokalnik«) Đurđevac.

OOUR Tehničko održavanje uglavnom djeluje za potrebe drvoprerađivačkog sistema »Bilokalnik«, dok »Budućnost« krojačka zadruga ima vlastiti proizvodni program za tržište.

Specifične su zadruge Autoprijevoznika i »Obrotnička«, koje koordiniraju i organiziraju rad svojih članova. U Autoprijevozniku zadrugu učlanjeno je pedesetak privatnih autoprijevoznika, a u »Obrotničku« nešto preko sedamdeset samostalnih privrednika s time da ih putem te zadruge poslove (uglavnom građevinske) obavlja deset.

Samostalni privrednici udruženi su i u Udruženje samostalnih privrednika općine Đurđevac kojih u ovom trenutku ima evidentiranih 425 na području općine.

Spomenute četiri privredne organizacije imale su u 1985. i 1986. godini ove rezultate nekih elemenata:

– u 000 din

Elementi	Godina		Indeks 1986/85
	1985.	1986.	
Ukupan prihod	380 923	703 101	184,6
Dohodak (ostvareni)	99 556	204 516	205,4
Broj zaposlenih	100	108	108,0
Prosječni ispl. osobni dohodak (u din)	37 689	78 585	208,5

Izvor: Zaključni računi za te godine, SDK Bjelovar

Očito je da su organizacije male privrede racionalnije poslovale u 1986. godini, što pokazuje i indeks porasta dohotka (205,4) uspoređen s indeksom rasta ukupnog prihoda (184,6). U strukturi organizacija male privrede nije se ni mogao očekivati veći porast zaposlenog osoblja. No s obzirom na manji broj zaposlenih u 1985. godini (100 radnika) stopa porasta zaposlenosti je dosta značajna, mada se zaposlilo u 1986. godini samo 8 novih radnika.

Udio nekih elemenata male privrede u ukupnoj privredi općine nije značajan. Ukupan prihod u obje promatrane godine bio je 1,7 posto, dohodak ima približno isti udio, dok je udio broja zaposlenih porastao sa 2,3 na 2,5.

Pojedinačno najveći udio u strukturi male privrede ima OOUR Tehničko održavanje: ukupan prihod u 1986. godini imao je udio od 58,8 posto, dohodak 80,8 a u broju zaposlenih 81,5 posto. Taj je, dakle, OOUR ustvari i nosilac male privrede na općini Đurđevac u društvenom sektoru.

Druga po visini udjela u maloj privredi je »Obrtnička« zanatsko proizvodna – prometna zadruga. Njezin je ukupan prihod imao udio od 37,9 posto, dohodak 11,7 i broj zaposlenih 7,4. Slijedi »Budućnost« krojačka zadruga s udjelom ukupnog prihoda od 1,9 posto, dohotka 3,9 i zaposlenih 8,3. Autoprijevoznička zadruga »Đurđevac« imala je udio ukupnog prihoda od 1,4 posto, dohotka 3,6 i zaposlenih 2,8.

U 1986. godini u svim su spomenutim organizacijama povećani prosječni čisti mjesečni osobni dohoci. Najveći je bio u Autoprijevozničkoj zadrugi (94.083 d), zatim u »Obrtničkoj« (90.427 d), slijedi onaj u Tehničkom održavanju (80.742 d), dok je u »Budućnosti« izuzetno nizak (41.805 d).

Ovaj prosječni osobni dohodak u 1985. i u 1986. godini imao je u privredi općine i posebno u maloj privredi ovakvo kretanje:

– u 000 din

Prosječni čisti mjesečni OD	Godina		Indeks 1986/85
	1985.	1986.	
Privreda	35 643	78 264	219,6
Mala privreda	37 689	78 585	208,5

Izvor: Zaključni računi za te godine, SDK Bjelovar

Neki autori radova o maloj privredi ubrajaju u malu privredu i komunalne organizacije. Ovdje takva organizacija udruženog rada (»Komunalije« Đurđevac) nije obrađena zbog specifičnosti svoga poslovanja (održavanje parkova i zelenih površina, održavanje groblja, uređenje i organiziranje tržnice i sl.).

Privatni sektor

Općina Đurđevac prije dvadesetak godina nije imala razvijeniju društvenu privredu. U ukupnoj privrednoj strukturi dominirala je poljoprivreda privatnog sektora. To je dobrim dijelom uvjetovalo i brojčani porast samostalnih privatnih radnji razno-raznih djelatnosti i struka, uglavnom u zanatstvu, pretežno proizvodnom. U posljednje vrijeme povećavao se i broj autoprijevoznika i onih koji pružaju usluge mehanizacijom u poljoprivredi (to su uglavnom kombajneri). Uočljiv je i porast broja ugostiteljskih radnji i zidarske struke.

Polovinom ove godine (1987) prema podacima Udruženja samostalnih privrednika općine Đurđevac ukupno je bilo evidentirano 425 samostalnih aktivnih privrednika, dok ih je godinu dana ranije bilo 449. Pretežno sami proizvode ili čine usluge, jer ih svega oko 140 zapošljava tuđu radnu snagu (oko 260 radnika), pretežno nekvalificirane radnike, čiji je prosječni čisti mjesečni osobni dohodak prošle godine iznosio 56.090 dinara. Ipak opravdana je pretpostavka da je taj prosjek veći, jer sve isplate nisu evidentirane.

Prema evidenciji nadležnog općinskog organa za samostalni rad prošle je godine bilo evidentirano još 106 osoba koje obavljaju djelatnost u vidu tzv. »sporedne djelatnosti«, te 58 osoba koje se bave kućnom radnošću.

Na području općine evidentno je pomanjkanje potrebnog broja lokala za obavljanje privrednih djelatnosti čemu dosta pridonosi i skupa izgradnja.

Raznovrsnost samostalnih privrednika na općini Đurđevac polovinom ove godine bila je ovakva:

djelatnost – radinost	broj
autoprijevoznici	47
autotaksi	3
autolakireri	4
autoelektričari	2
bačvari	4
brijači	7
drvomodelari	1
drvotokari	1
dimnjačari	8
fasaderi	9
fotografi	5
frizerke	19
izolateri	1
izrada broskog poda	2
izrada predmeta od metala,	
keramike i stakla	1
izrada predmeta od plastike	2
izrada muzičkih instrumenata	1
elektromehaničari	5
elektroinstalateri	11
kapari i šeširdžije	1
kemijsko čišćenje	2
klesari	4
knjigovežači	1
kovači	4
kotlari	2
krojači	6
limari	7
mlinari	2
mesari	6
metalna galanterija	1
montaža centralnog grijanja	2
modni salon–plet.	2
mehaničari	1
optičari	2
sakupljanje sekundarnih sirov.	5
plinoinstalateri	1
pilana–režana	8
građa	
proizvodnja beton. el.	6
precizna mehanika	1
uslužno pilenje drva	2
pečokeramičari	1
pećar	1
postolar. torbar	1

pekari	5
popravlak i održav. polj. strojeva	3
pečenjari	1
prijepis i umnožavanje	1
RTV mehaničari	11
rukotvorine	1
servis akumulatora	1
soboslikari	15
slastičari	9
staklari	3
stolari	11
strojbravari	10
tesari	9
tapetari	1
taraceri	2
trgovci	5
urari	4
užari	2
ugostitelji	48
usluge polj. meh.	6
usluge rovakopačem	5
vodoinstalateri	3
vulkanizeri	5
zidari	52

Izvor: Evidencija Udruženja samostalnih privrednika općine Đurđevac;

S obzirom na potrebe koje se javljaju deficitarna su zanimanja: brijači, kolari, postolari, remenari, medičari, dimnjačari uz još neke. Za obavljanje ovih zanimanja prema općinskoj odluci ne plaća se porez.

Politika oporezivanja i plaćanja doprinosa iz nadležnosti općine provodi se na osnovi odluke Skupštine općine i skupština samoupravnih interesnih zajednica. Porez prema stvarnom osobnom dohotku utvrđuje se, uglavnom, na osnovi knjiga koje vode porezni obveznici, ali ima i onih koji porez od privrednih djelatnosti plaćaju u paušalnom iznosu.

Općinskom odlukom dane su i porezne olakšice. Onima koji osnuju radnju priznaje se olakšica za prvu godinu rada 100 posto, za drugu godinu 50 posto a za treću 25 posto. Ovo se ne odnosi na osnivanje ugostiteljske radnje, plastičarske, konfekcijske (butici), autoprijevozniku djelatnost, građevinarstvo, pružanje usluga građevinskom mehanizacijom i za obavljanje kućne radnosti. Postoje i olakšice u vezi sa smanjenjem radne sposobnosti, novim zapošljavanjem radnika, zapošljavanjem invalidnih osoba, praktičnom obukom radnika (đaka) srednjih škola, obavljanjem umjetničkih zanata i suradnjom s OOUR-om.

Dosta veliko opterećenje dohotka kod niskoakumulativnih djelatnosti čine doprinosi SIZ-ovima, posebno oni za zdravstveno i mirovinsko-invalidsko osiguranje koje jedan dio obveznika neuredno plaća.

Aktivnost i mjere za unapređenje male privrede

Struktura ukupne privrede (društveni i privatni sektor) zahtijeva brži razvoj male privrede i njezino kvalitetno unapređenje. Društvene aktivnosti na području općine usmjeravaju se u tom pravcu uz iznalaženje izvora sredstava za razvoj tog važnog privrednog segmenta.

U sadanjem trenutku postojeća kreditno-monetarna politika zemlje ne omogućava brži razvoj male privrede ni u društvenom ni u privatnom sektoru. Na području

općine Đurđevac, pored vlastitih sredstava, investitori dijelom koriste i kreditna sredstva dviju štedno-kreditnih zadruga (Đurđevac i Pitomača), u manjem opsegu koriste se bankovna sredstva ili iz nekih drugih izvora. Ove godine u okviru Udruženja samostalnih privrednika općine Đurđevac sporazumno sa skupštinskim (općina) i političkim rukovodstvom, samostalni privrednici imaju mogućnost koristiti i kreditna sredstva zajednice za razvoj male privrede općine Đurđevac u skladu sa Samoupravnim sporazumom o osnivanju Samoupravnog fonda za financiranje materijalne osnove samostalnih privrednika i male privrede u općini Đurđevac.

Ciljevi i zadaci zajednice jesu: prikupljanje financijskih sredstava, te podizanje materijalne osnove rada potpisnika Sporazuma, poticanje veće zaposlenosti, uspješnosti u poslovanju, otvaranje novih radnji, posebno deficitarnih i akumulativnih, a sve to putem kreditiranja kratkoročnim kreditima i pozajmicama (namjera je i za dugoročnije kreditiranje). Potpisnici SAS-a obvezali su se da će osiguravati trajniju poslovnu suradnju s OOUR-ima, poticati osnivanje ugovornih organizacija i stambene zadruge, a u proizvodnim i uslužnim zadrugama poticati kooperativni i ugovorni odnos i drugo.

U skladu s općinskom odlukom i SAS-om Zajednica osigurava sredstva od doprinosa po stopi od 4 posto iz osobnih dohodaka od samostalnog obavljanja privredne i druge djelatnosti, a temelj je porezna osnovica obveznika poreza od samostalnog obavljanja djelatnosti. Izvor sredstava je i doprinos iz osobnih dohodaka radnika zaposlenih kod privatnih poslodavaca po stopi od 2,5 posto (na bruto OD). Postignuta je suglasnost da razrez ovih obveza i naplatu vrši Općinska uprava društvenih prihoda općine Đurđevac, što garantira sigurnost naplate.

Pored ovih izvora sredstava se još osiguravaju iz kamata, uzimanja dugoročnih i kratkoročnih kredita, iz sredstava SIZ-a za razvoj materijalne osnove udruženog rada u općini Đurđevac, kao i iz sredstava Poslovne zajednice za razvoj male privrede SRH. Sredstva iz ovih izvora namjeravaju se koristiti prema potrebi u skladu s razvojnim programima.

Zanimljiv je i vid organiziranja obavljanja djelatnosti putem »Obrtničke« zanatsko-proizvodne prometne zadruge koja se prije 1985. godine bavila trgovinskom djelatnošću s asortimanom robe uglavnom potrebne samostalnim privrednicima. Od 1985. godine, zadržavši trgovinsku djelatnost i dalje, organizira rad jednom dijelu svojih članica i nabavlja potrebni repromaterijal za njih. Prošle je godine (1986) uglavnom organizirala rad zanatlijama građevinske djelatnosti i uslugama mehanizacijom, ostvarivši promet iz tog vida djelatnosti u iznosu od 170 milijuna dinara (novih). Sada se traže programi šireg spektra djelatnosti ne samo za područje općine Đurđevac nego i šire.

Što se tiče autoprijevozničke djelatnosti postoje realne šanse da Autoprijevoznička zadruga organizira prijevoznike za odvoz šljunka s buduće lokacije sistema Vodne stepenice Đurđevac (predstoji izgradnja Hidrocentrale na rijeci Dravi kod Repaša s akumulacionim jezerom i derivacionim kanalom – područja općina Đurđevac i Koprivnica).

Što se tiče ukupnog razvoja male privrede društvenog i privatnog sektora očekuju se već krajem ove godine odgovarajuće društvene rasprave i usvajanje takve politike razvoja koja će omogućiti brži i kvalitetniji razvoj adekvatnim programima čija će realizacija zahti-

jevati širu i jaču suradnju, kako unutar društvenog sektora, tako i između društvenog i privatnog sektora.

Daljnja dogradnja adekvatnog poreznog sistema i ostale regulative vezane za razvoj male privrede zadaci su koji proizlaze iz odrednica Društvenog plana razvoja općine Đurđevac za razdoblje od 1986. do 1990. godine, u čemu i urbanističkim planom općine i adekvatnim prostornim planovima treba omogućiti korištenje odgovarajućeg prostora za razvoj tog važnog segmenta đurđevačke privrede.

Razvoj male privrede u ovom srednjoročnom razdoblju, kako to proizlazi iz spomenutog Društvenog plana, mora ići u pravcu stvaranja takve osnove koja će omogućiti njenu trajnu i sve veću perspektivu razvoja, nove zaposlenosti i novog raznovrsnog angažiranja društvenih i privatnih sredstava u cilju veće proizvodnosti

rada, tehnološkog napretka i izvoza. S tim u vezi Društvenim je planom određen razvoj male privrede u dva osnovna pravca: (1) povezivanje male privrede s većim organizacijama udruženog rada na zajedničkoj proizvodnji, dopunom njihovih proizvodnih programa i (2) samostalni razvoj manjih pogona i uslužnih djelatnosti zavisno o mogućnostima plasmana njihovih proizvoda i usluga i osiguranja potrebnog repromaterijala i sirovina za njihovu proizvodnju.

Dakle, sinteza razvoja male privrede traži takve programe razvoja općine čija bi podloga bili konkretni programi male privrede od strane potencijalnih nosilaca razvoja. S druge pak strane društveno-politička zajednica (općina) će utvrđivati i stvarati uvjete koji će pridonesti uspješnijem funkcioniranju male privrede, a time i ukupne privrede općine.